

ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛО-АМЕРИКАНІЗМІВ У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

The article discusses the integrative research method to approach the Anglo-American units entering and functioning in the German language discourse. Given both lingual and social nature of the category of borrowing, the analysis employs general methods of science, discursive analysis as well as functional and cognitive approaches. This complex makes it possible to systematize and develop the categorical tools of the theory of loans and borrowings. Proceeding from the assumption that the borrowed unit bears both cognitive and cultural information, special attention has been given to the study of the functions of the Anglo-American loans and borrowings as well as communicative strategies of their usage in the German language discourse.

Key words: Anglo-Americanism, cognitive linguistics, German language discourse, functionalism.

В статье обсуждается необходимость разработки интегративной методики исследования вхождения и функционирования англо-американизмов в немецкоязычном дискурсе. Учитывая как лингвальную, так и социальную природу категории заимствования, для анализа использованы общенаучные методы, дискурсивный анализ, подходы функциональной и когнитивной лингвистики. Это дает возможность систематизировать и развивать категориальный аппарат теории заимствований. Исходя из того, что заимствование выступает носителем когнитивной и культурологической информации, особое внимание уделено методике исследования функций англо-американизмов и коммуникативных стратегий их употребления в немецкоязычных субдискурсах.

Ключевые слова: англо-американизм, немецкоязычный дискурс, когнитивная лингвистика, функционализм.

У статті обговорюється необхідність розробки інтегративної методики дослідження входування і функціонування англо-американизмів в німецькомовному дискурсі. Враховуючи як лінгвальну, так і соціальну природу категорії запозичення, для аналізу залучено загальнонаукові методи, дискурсивний аналіз, підходи функціональної та когнітивної лінгвістики, що дає змогу систематизувати та розвивати категоріальний апарат теорії запозичень. З огляду на те, що запозичення є носієм когнітивної й культурологічної інформації, особливу увагу приділено методиці дослідження функцій англо-американизмів і комунікативних стратегій їх уживання в німецькомовних субдискурсах.

Ключові слова: англо-американизм, німецькомовний дискурс, когнітивна лінгвістика, функціоналізм.

Контактування мов та культур, глобалізаційні процеси сучасного світу призводять до запозичень у різних мовних сферах та термінологіях. Через постійний розвиток емпіричної бази запозичень виникає потреба в аналізі та переосмисленні методології дослідження англо-американизмів (далі АА).

На основі підходів до дискурсу А. Греймаса, В.З. Дем'янкова, Ж. Дерріди, В.І. Карасика, М. Фуко, Т. Ван Дейка [3; 4; 5; 7; 9; 10; 15] АА німецькомовного дискурсу розуміємо в широкому значенні як елементи комплексної комунікативної діяльності й у вузькому – як лексичні одиниці та елементи тексту.

Таким чином, АА у німецькомовному дискурсі досліджуємо за такими основними напрямками:

- лінгвістичним, що включає стилістичний і семіотичні підходи;
- соціальним на базі інституціонального аналізу в різних сферах уживання;
- когнітивним на основі аналізу сприйняття, осмислення та фіксування інформації.

Невід'ємною складовою аналізу АА німецькомовного дискурсу є дослідження його комунікативних стратегій. Для встановлення комунікативних стратегій, пов'язаних із вживанням АА, застосовуємо метод інтерпретаційного аналізу.

Стратегії дискурсу спрямовані на трансформацію моделі світу адресата з огляду на інтенції адресанта. Розгляд стратегій вживання АА у німецькомовному дискурсі має також чітко виражену жанрову та галузеву спрямованість, зокрема у дослідженні економічного, комп'ютерного, рекламного, публіцистичного, розмовного дискурсу тощо.

Специфіка та стратегії вживання АА в жанровому німецькомовному дискурсі залежить від комунікативних цілей і безпосередньо пов'язана з функціональністю АА у мові.

Термін функціональна лінгвістика (функціоналізм) використовується в декількох значеннях. У вузькому розумінні він називає мову знаковою системою засобів, що призначена для виконання певних функцій, насамперед, комунікативної. Такий погляд зумовив розвиток функціонального підходу в описі різних лінгвістичних явищ – від фонології до семантики. Дослідження соціальної функції призвело до розвитку теорії функціональних стилів, що використовуються в певних соціальних умовах, а також до виникнення теорії актуального членування речення [2; 12; 14].

У широкому сенсі функціоналізм ґрунтується на положенні про те, що мовна система та її складові формуються під впливом функціональних вимог. Таким чином, завдання функціоналізму полягає в поясненні мовної форми через її функцію. У цьому сенсі функціоналізм протиставлений формалізму, що трактує мовну структуру незалежно від будь-яких функцій і не враховує вплив комунікативних стратегій на систему мови.

Американські Т. Гівон, С. Томпсон, Р.Д. Ван Валін та інші [14; 16; 18] розробляють філософську і методологічну базу осмислення недостатності формального підходу до мови, бо у Америці особливо сильні позиції формалізму.

Європейська та вітчизняна лінгвістика перебуває в сфері впливу структуралізму, основні напрямки якого розвивають функціональний принцип опису мови. Тим самим функціональний підхід є для неї важливою складовою [8]. Слід зазначити, що ми не протиставляємо формалізм і функціоналізм, а застосовуємо їх методи для всебічного аналізу запозичень.

Одним із центральних у функціональній лінгвістиці є поняття функціонально-семантичного поля як системи мовних одиниць, категорій, об'єднаних на основі спільності функцій, що обумовлені певною семантичною категорією [1]. Функціонально-семантичні поля характеризуються різноманіттям

структурних типів. Крім моноцентричних полів, що ґрунтуються на граматичних категоріях темпоральності, модальності, компаративності та ін., існують поліцентричні поля, що опираються на сукупність різних мовних засобів, які не утворюють єдиної гомогенної системи форм стану, суб'єктності, об'єктності, причини, мети, умови, наслідку, допустовості та ін. У аналізі польової структури АА використовуємо дані, що складені комп'ютерною програмою словника DUDEN [13], де більший за розміром кегель вказує на вищий ступінь типової сполучуваності:

Сенс функціоналізму як методологічного базису для систематизації мовних фактів, вбачають в "ідеї адаптації мовної системи до біосоціальних особливостей людини та здійснення комунікативного процесу" [11]. Слід зазначити, що в окремих випадках мовні повідомлення не несуть у собі лексичного значення, а виконують інші завдання, зокрема передають сакральний і трансцендентний зміст, емоції та ін.

"The story shou is deriv from name. The herb was first recorded and corporated into the well-known Song. It was originally called the newer and related something like this to be able to..." – це набір слів, імітація англійської мови з гумористичної передачі на швейцарському телебаченні, що не розшифровується лексично, але є функціональним і розважає публіку [17].

У рамках функціонального підходу із застосуванням методів прагматики та когнітивно-комунікативного аналізу формується комунікативно-прагматичний, історико-хронологічний, лінгвокультурологічний і структурно-семантичний підходи у вивченні запозичень.

Комунікативно-прагматична дослідницька парадигма розглядає мовні явища у тісному взаємозв'язку з людиною, її мисленням та духовно-матеріальною діяльністю. Комунікативно-прагматичний підхід передбачає дослідження обставин мовного спілкування людей, у якому запозичення розглядається з огляду на комунікативний акт і комунікативну ситуацію. При цьому враховуються соціальні, міжособистісні, індивідуально-психологічні

характеристики, а також взаємовплив мовних та позамовних факторів комунікативного акту.

Комунікативно-прагматичний підхід застосовуємо для аналізу функціональності АА у публіцистиці та розмовній мові. Публіцистичний (медійний) текст розглядаємо як системно-структурне утворення, у якому щонайменше два плани: комунікативний як прагматичний компонент тексту та когнітивний як його семантичний компонент.

АА у медійному дискурсі можуть виступати елементами комунікативного зв'язку, забезпечувати єдність стилю і виконувати прагматичні функції, зокрема інформаційну, впливу, колориту, експресивну.

Нові АА номінують нові явища та предмети різних сфер. Вони потрапляють із фахової термінології у ЗМІ, публіцистику, науково-популярні тексти та здійснюють інформативну функцію:

Das *iPhone 5* ist eine *Smartphone*-Reihe von *Apple*, die 2012 gestartet wurde. *iPhone 5* – лінія смартфонів, розроблена компанією *Apple*, що з'явилася 2012 року. Сміслові навантаження несе не тільки кожний АА окремо, але й усі вони разом, утворюючи функціонально-семантичне й інформативне поле тексту.

Щоб висловити згубні наслідки АА на німецьку мову та змусити відмовитися від надмірного живання іншомовних слів (функція впливу) Альфред Бекер створив пародію на відому баладу Гете "Вільшаний король". Автор замінив частину німецьких слів англомовним матеріалом, а в кінці вірша зробив висновок, що той, хто паплюжить рідну мову, вбиває свою власну сутність:

Der Earl *King*
Von Alfred Becker
Wer reitet *late night*
durch Wind und Schauer?
Es ist *Ol'Dad*
mit mega viel *power!*
Er hält sein *kid safe* im Arm,
"Bleib *fit, oh boy*, dort ist die *Farm!*"
"Mein Vater, mein Vater,
Erlkönig faßt mich an!"
"Oh *boy*, Du bist ein *big bag of fun!*"
Der kleine *Guy* wird *pink* und *red*
"My *God*, das *kid* ist *dead!* ...

Функцію фахового колориту АА досліджуємо на тексті зі сфери електронного урядування: "Usability", в якому АА вказують на необхідну технічну базу для Інтернет-голосування з фаховим колоритом комп'ютерної термінології, наприклад:

Moderne Applikationen haben weitgehende Möglichkeiten ihre Bedienoberflächen anzupassen. Techniken wie das *DOT-NET-Framework* liefern diese Funktionsvielfalt in ihren *GUI*-Werkzeugen von Haus aus. Diese Anpassungen der Menüstruktur oder der *Shortcut*-Leisten ist nicht auf *Webdesign* übertragbar.

Функцію соціального колориту АА розглядаємо на прикладі лексики наркозалежних, які часто вживають АА-евфемізми для означення наркотиків: *Deep Purple, Lady, Zero-Zero, Joint* тощо.

Часто АА виконують функцію експресивності і їх вживають, щоб надати висловлюванню оцінного значення та виокремити з німецькомовного потоку окремі характеристики. Так, у статті про відпочинок в Альпах, щоб протиставити традиційний зимовий відпочинок на лижах нетиповому літньому в парку атракціонів, вживаються англомовні вирази, які підкреслюють оригінальність нових розваг. При чому не обов'язково знати дослівний переклад всіх АА, навпаки, в такому контексті невідоме зацікавлює.

River Haus

Abendliche Partys im "River Haus" oder im "Area Dome", wo am 16. Juli zum Beispiel die "Simple Minds" auftreten, sollen die junge Szene anziehen, die "Action" im Park auch die ältere. "Es haben sich bereits Busse mit Senioren angemeldet, die einfach von der Terrasse des "Lakeside Restaurants" dem Treiben in der "Water World" zusehen wollen", sagt Hans Neuner. Und Jakob Falkner, Geschäftsführer der Bergbahnen Sölden, die mit drei Millionen Euro der Hauptinvestor ist, freut sich: "Bislang galten die Alpen im Sommer als nicht besonders attraktiv. Mit diesem neuen Produkt werden sie jetzt absolut sexy."

Історико-хронологічний підхід аналізує етимологію запозичень, їх часові, генетичні, історичні джерела та шляхи проникнення у мову із залученням факторів позамовного характеру, використовуючи діахронний та синхронний методи дослідження.

Діахронний метод дає змогу встановити три періоди запозичень АА в німецьку мову:

- перший – епохи розвитку торгівлі, мореплавства, а також Просвітництва (*Bill, Debatte, Parlament, Opposition, Präsident*);
- другий – епохи промислової революції на зламі XIX – XX ст. (*Partner, Safe, Scheck, Standard, Start Trick, Export, Import*);
- третій – від закінчення Другої світової війни до наших днів. (*Atombombe, Hobby, Job, Party, Quiz, Show, Story, Team, Teenager*).

Лінгвокультурологічний підхід досліджує вплив запозичення на мовну картину світу, бере до уваги семантику номінованого предмета та понятійну базу взаємодіючих мов, що впливає на міжкультурну комунікацію (МК).

МК вимагає знання і володіння поведінковими актами, які часто виходять за межі системи мови і належать до сфери менталітету, логіки, філософії, традицій, звичаїв, культури іншого народу, його окремих груп, аби запобігти комунікативним невдачам або культурологічному шоку в спілкуванні" [6].

МК як галузь знань міждисциплінарного рівня досліджує взаємодію культур та мов методами різних наук. Поєднання МК і лінгвістики припускає перегляд окремих підходів в інтерпретації лінгвістичних категорій. Зокрема аналіз запозичення в концепті міжкультурної комунікації дає змогу вбачати у ньому не тільки лексичну одиницю але й носія

культурологічного (етнологічного, антропологічного, соціологічного, психологічного тощо) та інформативного поля як взаємовпливу поняття та образу, свідомого та підсвідомого. Так, прикметник "sexu" у вищезгаданому тексті "River Haus" вжитий не в значенні сексуальний, а привабливий, однак семантика слова діє підсвідомо і викликає експресивні асоціації: Bislang galten die Alpen im Sommer als nicht besonders attraktiv. Mit diesem neuen Produkt werden sie jetzt absolut sexu.

Розглянуті методи та підходи дослідження англо-американізмів у німецькомовному дискурсі дають змогу систематизувати та розвивати категоріальний апарат теорії запозичень, що сприятиме подальшій конкретизації дослідження взаємодії нової запозиченої та автохтонної лексики мови-реципієнта.

Література

1. *Бондарко А.В.* Проблемы функциональной грамматики. Категоризация семантики / А.В. Бондарко – СПб.: Наука, 2008. – 472 с.
2. *Бульгина Т.В.* Пражский лингвистический кружок / Т.В. Бульгина // Литературный энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1987. – С. 302–303.
3. *Греймас А.* Структурная семантика: поиск метода / А.Греймас. – М.: Академический проект, 2004. – 248 с.
4. *Демьянков В.З.* Текст и дискурс как термины и как слова обыденного языка // Язык. Личность. Текст. Сб. ст. к 70-летию Т. М. Николаевой / Ин-т славяноведения РАН; Отв. ред. В.Н. Топоров. – М.: Языки славянских культур, 2005. – С. 34–55.
5. *Деррида Жак.* Структура, знак и игра в дискурсе гуманитарных наук // Французская семиотика: От структурализма к постструктурализму [пер. с фр. и вступ. ст. Г.К. Косикова] / Деррида Жак. – М., 2000.
6. *Зинченко В.Г.* Межкультурная коммуникация. От системного подхода к синергетической парадигме: Учебное пособие. / В.Г. Зусман, В.Г. Зинченко, В.Г. Зусман, З.И. Кирнозе. – 2-е изд. – М.: Флинта, Наука, 2008. – 224 с.
7. *Карасик В.И.* Языковой круг: личность, концепты, дискурс: монография / В.И. Карасик. – Волгоград: Перемена, 2002. – 477 с.
8. *Олешков М.Ю.* Основы функциональной лингвистики: дискурсивный аспект: учеб. пособие для студентов / М.Ю. Олешков. – Нижний Тагил, 2006. – 146 с.
9. *Фуко М.* Мысль о Внешнем // Современные стратегии культурологических исследований: Труды Ин-та европейских культур / М. Фуко. – Вып. 2. – М.: РГГУ, 2008. – С. 318–347.
10. *Фурс В.* Poleмика Хабермаса и Фуко и идея критической социальной теории / Фурс В. // Логос. – 2002. – № 2. – С. 120–152.
11. *Шелякин М.А.* Язык и человек (К проблеме мотивированности языковой системы) / М. А. Шелякин. – М.: ФЛИНТА, 2005. – С. 25–27, 40–49.
12. *Якобсон Р.* Разработка целевой модели языка в европейской лингвистике в период между двумя войнами / Р. Якобсон // Новое в лингвистике. – М., 1965. – Вып. 4.
13. *Duden Deutsches Universalwörterbuch.* – 2., völlig neu bearb.u. stark erw. Aufl. [Електронний ресурс]– Mannheim, Wien, Zürich, 2012. – 1825 s. – Режим доступу: <http://www.duden.de/rechtschreibung/Lehnwort>.
14. *Givon T.* Syntax. A functional typological introduction / T. Givon – Vol. 2. – Amsterdam, 1990.
15. *Teun Van Dijk.* Ideology: A Multidisciplinary Approach / Teun Van Dijk Londo. – Sage, 1998.
16. *Thompson S.* On Addressing Functional Explanation in Linguistics / S. Thompson // Language and Communication. – 1991. – P. 96.
17. *Toni Graber.* Der Sprachen-Imitator [Електронний ресурс] / Die grössten Schweizer Talente – 2011 – Режим доступу: <http://www.videoportal.sf.tv/video?id=e2deab3e-f5ec-48f9-936b-230d5aef9632>.
18. *Valin R.D.* A synopsis of role and reference grammar / Valin R. D //Advances in role and reference grammar. – Amsterdam, 1993. – P. 32–64.

References

1. *Bondarko A.V.* Problemy funktsionalnoy grammatiki. Kategorizatsiya semantiki. Kategorizatsiya semantiki / A.V. Bondarko.– SPb.: Nauka, 2008. – 472 s.
2. *Bulygina T.V.* Prazhskiy lingvisticheskiy kruzhok / T.V. Bulygina // Literaturny entsyklopedicheski slovar. – M.: Sovetskaya entsyklopediya, 1987. – S. 302–303.
3. *Greimas A.* Strukturnaya semantika: poisk metoda / A. Greimas – M.: Akademicheskiy proekt, 2004. – 248 s.
4. *Demyankov V.Z.* Tekst i discourse kak terminy i kak slova obydennoyazyka // Jazyk i lichnost. Text. S. st. R 70-letiyu T. M. Nikolayevoy / In-t slavyanovedeniya RAN; Otv. red. V.N. Toporov. – M.: Yazyki slovyanskikh kultur, 2005. – S. 34–55.
5. *Derrida Jacques.* Struktura, znak i igra v diskurse gumanitarnykh nauk // Frantsuskaya semiotika: Ot strukturalizma k poststrukturalizmu [per. s fr. i vstup. G. K. Kostikova] / Jacques Derrida, – M., 2000.
6. *Zinchenko V.G.* Mezhekulturnaya kommunikatsiya. Uchebnoye posobie / V.G. Zinchenko, V.G. Zusman, Z.I. Kirmoze. – M.: Flinta, Nauka, 2008. – 224 s.
7. *Karasik V.I.* Yazykovy krug: lichnost, kontsepty, discourse: monografiya / V.I. Karasik. – Volgograd: Peremena, 2002. – 477 s.
8. *Oleshkov M.Y.* Osnovy funktsionalnoy lingvistiki: diskursivny aspekt: ucheb. Posobie dlya studentov / M.Y. Oleshkov. – Nizhniy Tagil, 2006. – 146 s.
9. *Foucault M.* Mysl o vyshnem // Sovremennyye strategii kulturologicheskikh issledovaniy: Trudy Instituta yevropeyskikh kultur / M. Foucault. – Vyp. 2. – M.: RGGU, 2008. – S. 318–347.
10. *Furs V.* Polemika Habermas i Foucault i ideya kriticheskoy sotsialnoy teorii / V. Furs // Logos. – 2002. – № 2. – S. 120–152.
11. *Shelyakin M.A.* Yazyk i chelovek (K probleme motivirovannosti yazykovoy sistemy) / M.A. Shelakin – M.: Flinta, 2005. – S. 25–27, 40–49.
12. *Jakobson R.* Razrabotka tselevoyy modely yazyka v yevropeyskoy lingvistike v period mezhdvumyay voynami / R Jakobson // Novoe v lingvistike. – M., 1965. – Vyp. 4.
13. Duden Deutsches Universalwörterbuch. – 2., völlig neu bearb.u. stark erw. Aufl. [Elektronnyy resurs]– Mannheim, Wien, Zürich, 2012. – 1825 s. – Режим доступа: <http://www.duden.de/rechtschreibung/Lehnwort>.
14. *Givón T.* Syntax. A functional typological introduction. / T. Givón – Vol. 2. – Amsterdam, 1990.
15. *Teun Van Dijk.* Ideology: A Multidisciplinary Approach / Teun Van Dijk London. – Sage, 1998.
16. *Thompson S.* On Addressing Functional Explanation in Linguistics / S. Thompson // Language and Communication. – 1991. – P. 96.
17. *Toni Graber.* Der Sprachen-Imitator [Elektronnyy resurs] / Die grössten Schweizer Talente – 2011 – Режим доступа: <http://www.videoportal.sf.tv/video?id=e2deab3e-f5ec-48f9-936b-230d5aef9632>.
18. *Valin R.D.* A synopsis of role and reference grammar / Valin R. D // Advances in role and reference grammar. – Amsterdam, 1993. – P. 32–64.